

Marginalizálódó terek – marginalizálódó fogyasztók? A kereskedelem változó szabályozási környezetének térbeli-társadalmi következményei vidéki tereinkben

Nagy Gábor, Nagy Erika
MTA KRTK

Az elmúlt két és fél évtizedben az anyagi javak és szolgáltatások fogyasztása a jólét és a társadalmi hovatartozás indikátoraivá váltak a kelet-közép-európai térségben – miközben szervezeti és térbeli keretei alapvetően átalakultak. Az e folyamatok háttérében álló strukturális változások és a fogyasztás társadalmi szerepe átalakulásának – ideológiává „emelésének” – kulcsszereplői kétségtelenül a kereskedelem magánbefektetői voltak. E csoport stratégiáit, fejlesztéseit, üzleti gyakorlatait azonban az a jogi-szabályozási környezet formálta, amelynek kialakítása alapvetően a nemzeti szakpolitikák – a központi kormányzat – feladata, még ha kompetenciái részben szupranacionális (pl. EU versenyjog), illetve regionális vagy lokális szintre (pl. építési engedélyek kiadása; működési feltételek szabályozása) kerültek is.

A fogyasztás és a kereskedelem strukturális átalakulásának gyorsasága, illetve e folyamatok szabályozási kereteinek lassú, sok szempontból megkésett kialakítása miatt Magyarországot a régióon belül „laboratóriumnak” tekintették/tekintik a befektetők és a kutatók is. A kritikai politikai gazdaságtan keretei között – elfogadva tehát azokat az érveléseket, melyek a fogyasztás tereinek átrendeződését a tőke „tértermelő” logikájából, illetve a fennálló politikai-hatalmi viszonyokból kiindulva magyarázzák – arra keressük a választ, hogy a kereskedelmi tevékenységeket szabályozó állami politikák milyen szerepet töltek be a vidéki térségekben élő egyes társadalmi csoportok fogyasztóként történő marginalizációjában Magyarországon. A térbeli-társadalmi egyenlőtlenségek e dimenzióját három metszetben próbáljuk megragadni: (i) az ágazati szabályozók nagybefektetők stratégiákra gyakorolt hatásait, illetve ez utóbbiak térbeli következményeit elemezve (fogyasztás tereinek vidéki tereket negatívan érintő átrendeződése; az élelmiszer-ágazat belső függőségi rendszereinek átalakulása); ii) a leszakadó vidéki térségekben működő helyi szolgáltatók stratégiáin keresztül; iii) a „leszakadó” térségekben élők „válaszainak”, fogyasztói gyakorlatainak elemzésével. Érvelésünk a vonatkozó szakirodalom mellett a szakpolitikai dokumentumok kritikai elemzésére, továbbá 2013-ban négy vidéki térségben kvalitatív módszerekkel végzett kutatásunkra épül.